

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Örigenus Tōn Eis Tas Theias Graphas Exēgētikōn Apanta Ta Ellēnisti Heuriskomena

Cui idem præfixit Origeniana, Tripartitum opus, quo Origenis narratur vita,
doctrina excutitur, scripta recensentur

Origenes

Rothomagi, 1668

Caput primum, in quo disputatur in universum de scriptis Origenis

urn:nbn:de:hbz:466:1-25059

bertus Bellarminus Cardinalis, Origenisque adeo partiaros omnes & defensores. Summa sane æquitate cum Adarantio egit Claudius Espenceus in Commentariis in Epistolam ad Titum; nam neque infano oecœcatus amore quicquam de fide historiae decerpfit, nec erroribus offensus laudes ipsius obscuravit. Plurimum ipsi fuisse fertur ac multa condonasse Vicelius in libro De scriptoribus Ecclesiasticis; quod quidem ex aliena fide refero, nam librum reperire non potui. Reliquorum vero in ornando Origene industriam longo intervallo superavit Gilbertus Genebrardus Theologus Parisiensis, & Archiepiscopus deinde Aquensis: nam priores editiones recensuit, & ad vetera cum Græca, tum Latina Bibliotheca Regiæ exemplaria contulit & emendavit; novam omnium Operum editionem molitus est, in eaque multa nondum edita publicavit, Philocaliam in Latinum sermonem transtulit; Collectanea Editioni suæ præfixit, in quibus nihil fere prætermisum est, quod ad purgandum Origenem, & omni absolvendum crimine pertineret. Ultimo præsertim Collectaneorum capite selecta quædam Origenis profectus est dogmata, ab Ecclesiastica norma discrepantia; in iisque tutandis vel excusandis nimium suo in Origenem amori obsæcutus est. Æquiores se in rebus ipsius tractandis præbiterunt Antonius Possévinus, Iacobus Gretserus, & Stephanus Binetus, veritatem spectantes unam, odio vel amori nihil admodum tribuentes. Incerta vero Abrahami Sculteti ratio, qui postquam de Origene se paucis acturum dixit, quia inter Hæreticos fere potius, quam inter Patres numeratur, mox ubi ad eius doctrinam ventum est & errores, vel à librorum depravatoribus profectos ipsos esse censet, vel in iis fluctuasse Origenem demonstrat. Dissimilis illorum Petrus Halloxius Leodiensis, nuperimus ille Origenis vindex, ipsius vitam, virtutes, & documenta libris quatuor fusissime complexus: ad id attentus unum, ut vel integram & orthodoxam, ac labis immunem Origenis doctrinam fuisse demonstraret; vel si quid veritate victus huic inhaesisse vitij fateri cogitur, id ut quæsitis unde cunque excusationibus diluat.

Ant. Possévinus in Appar. Sacr. Tac. Origenis De iure & more prioris libri de malo libr. 10. cap. 11. si dicat in libro De salute Origenis. Abr. Scult. in Medull. Theol. Paris. 16. c. 1. & 6.

ORIGENIANORVM LIBER TERTIVS

ORIGENIS SCRIPTA.

Libri tertij partitio.

LIBRVM istum itidem ut priores duos in Capita quatuor dispescimus. I. de Scriptis Origenis in universum disputat. Quæ, quoniam vel ad Scripturæ interpretationem pertinent, vel sunt peculiaris instituti, in duo genera distribuimus, Exegetica, & Syntagmata. Secundum itaque Caput agit de Origenis Exegeticis, iisque eius Operibus quibus varias Scripturæ interpretationes ante ipsius ætatem editas complexus est, & ipsius volumina appellari queunt. III. versatur circa ejusdem Syntagmata. In Quarto, quo ordine, quibus temporibus lucubrati sint libri Origenis, exquiritur. Subjicitur Appendix De libris Origeni falso adscriptis.

CAPVT PRIMVM.

DISPVTVR IN VNIVERSVM DE SCRIPTIS ORIGÈNIS.

I. *Stilus Origenis redundans & incultus.* II. *Plus septem ei dictanti aderant notarij: totidem librarij & puellæ opera eius vitidius exarabant.* III. *Quicunque supersunt Origenis Libri, vitiatij & corrupti sunt.* IV. *Sua quibusque Origenis Operibus auctoritas, seu valor assignatur.* V. *De Origenianarum scriptio num numero differitur.* VI. *Quibus Scripturæ sanctæ editionibus uti solitus fuerit Origenes, aperitur.*

I. REDVNDAT

A I. **R**EDVNDAT stilius Origenis, & diffusit. Quamobrem ipsius *ἀμύμον φλυασιαν*, & *ταυτολογίαν* carpit Eustathius Antiochenus, & post illum Epiphanius, eumque *Seminarium loquacitatis* appellat Theophilus. Hinc & ipsi effatum hoc Salomonis accommodat Nicetas: *In multiloquio non deerit peccatum*: adeo ut parum attentum fuisse putem Erasmus, cum brevitatem ejus laudavit. Vitio huic Origenis causam fuisse cenfeo assiduam docendi & dicendi consuetudinem, quae verbosos homines facile efficit. Nec verbis solum, sed rebus etiam abundat: quemadmodum enim herbis luxuriat feracior seges, ita Origenis animus, si quando in aliquam sese meditationem conjecerat, tantam ipsi rerum ubertatem felix ingenium, & reconditum doctrinae penus subministrabat, vix ut notarij scribendo pares essent. Ex hac festinatione, ut supra jam dixi, multa existebant incommoda: nimia erat orationis incuria & supinitas, ad res enim attentus animus insuper habebat verborum curam, & stribiginibus sermonem quandoque foedabat; cujusmodi nonnullas suis locis observavimus: res saepe confundebat cum rebus, ut Scriptores sacros citans aliquando permutaret nomina, & unum appellaret pro altero, ac saepe Scripturae loca permiseret; confusus memoriae scilicet, & quominus libros confuleret, festinatione impeditus. Scribit Didymus in Apologetico, quem pro Origene edidit, aliam verbis ejus inesse sententiam, ac prima fronte videtur. Certe librorum qui supersunt, planus est stilius & apertus, adeoque affirmare ausim, sicubi obscurus sit Origenes, sententiam de industria vitandae offensionis occultasse. Vitia Origeniani stili notavimus; laudes notaremus quoque, si non id jam accurate & erudite praestitisset Erasmus, quem omnino hac in parte audiat, si quis Adamantio favet.

II. Dixi vix scribendo pares fuisse notarios: sic enim erat. Tradit Eusebius septem & amplius notarios dictanti illi adfuisse; non simul quidem, ut de Casare refert Plinius, qui scribis quatuor, vel si nihil ageret aliud, septem uno tempore dictando sufficiebat; sed alternatim, & stans unumquemque vicibus. Cur id ergo tantopere miretur Baronius causa nulla est; nam & tanta fuit ingenij celeritate Origenes, tantaque diurni ac nocturni laboris patientia, ut scribentes notarios facile defatigaret. Par ei aderat librorum numerus, una cum puellis, quarum compositissima erant & clarissima litera; horumque ad describendas nitide suas lucubrationes, non ad dictantis verba in literas referenda, ut putavit Martinus Polonus, opera utebatur. Homilias autem quas ad populum habebat fere quotidie, alij ex ore loquentis excipiebant; quod ante sexagesimum aetatis suae annum fieri prohibuerat. Quod si lecus fuisset factum Homiliarum quae extant pars non exigua periisset. Haec non satis distinxit Sixtus Senensis, cum ait: *Origenes quotidie, & quasi ex tempore Scripturas ad populum enarrabat, excipientibus ex ore ejus septem notariis, totidemque velocissimis in scribendo puellis, aliisque Scriptoribus, qui eas (conciones) ad monumentum posteritatis tradiderunt.* Neque sane id dixit Pamphilus, quem testem citat; sed illud duntaxat: *praecipue vero per eos tractatus quos pene quotidie in Ecclesia habebat ex tempore, & quos & describentes notarij ad monumentum posteritatis tradebant.*

III. Inde potro scriptiones Origenis esse vitiatas supra notavimus. At ferendum illud erat, si non eo etiam accessisset malorum hominum nequitia, errores suos malis artibus propugnantium, & alienis operibus adulteras manus inferentium. Id ipso etiamnum vivo attentarunt nonnulli. Ausi sunt idem postmodum Ariani, horumque demum corruptorum audaciam Rufinus descriptione quadam coarguit. Verum non alium quemquam Origeni tantum perfidia sua & remeritate nocuisse quam Rufinum ipsum, merito affirmare possum. Nam ejus scripta interpretans, ita additamentis & detractionibus vexavit & corrupit, ut Origenem in Origene desideres. Acceptum huic quidem refert Adamantius, quod opera ipsius a Latinis hominibus intellectus & usurpatus est; & quod consumtis exemplaribus Graecis in Romanis interpretationibus quodammodo revixit. Verum iisdem expositionibus cum ignari Graecae linguae homines acquiescerent, neglecti fere Codices Graeci perierunt, adeo ut bona Graeca pessimis Latinis commutata sint. Quotquot ergo libros Origenis ad nos fortuna transmisit, violatos esse verisimile est, at eos potissimum qui praeter notariorum *σφάλματα*, & Haereticorum adulterationes, Interpretum etiam hallucinationes & perfidiam senserunt.

IV. Non par ergo & eadem est librorum omnium auctoritas, quicumque ex Origenis incude profecti sunt. Quemadmodum enim suspecti erant in praecipue, & damnosissimis scelerere erroribus, & ab Ecclesiae disciplina recedere dicebantur, quos ipse per otium secreto lucubrasset, ac libri praecipue *ἀπὸ ἀρχῆς*, in quibus dogmatum suorum officinam statuerat, ut narrat Pamphilus in Apologia: ita ad ejus sensus penitus introspicendos, ac eruenda dogmata, iidem nunc potissimum valere debent. In Homiliis quippe ad vulgi sese accommodavit captum, nec exquisitas doctrinae merces è myrothecis suis depromptas in-

doctis hominibus propinavit. At in elaboratis diligentiori cura lucubrationibus eruditio- nis suae promtuarum referavit. Igitur de Graecis, qui supersunt, libris sic statuendum puto, ut postremum ordinem Homiliae teneant, priorem cogitate & attente scripta Opera, cu- jusmodi sunt libri contra Celsum, & *ἑὴ ἀρχὴ*, & Tomi. Iudicium de his suum proponens Epiphanius Har. 64. cap. 5. in omni Scriptura perpetuo errasse dicit Origenem, eamque ingenti librorum mole explanasse: tum subnectit: *εἰς ἐκείνων γραφῶν ἢ παρηγορητικῶν εἰς τὴν ἀ- αὐτῶν ἰδοῦσι. καὶ ὅτι μὴ ἐν σεσημασμένοις, καὶ ἴσα τῶν σεσημασμένων εἰς ἕκαστον, εἰς φύσιν ζωῶν τῶν ἁδ- λων εἶρη*, μένος φιλόσοφου. πολλὰ καὶ κατεῖντα διηγήσατο. ὅσα ἢ εἰς δογματικὰ ἰδοῦσιν, καὶ ἀπὸ πᾶσι, καὶ μάλιστα. *Ἰσχυρα, τῶν πάντων ἀποστόλων τῶν ἐν αὐτῶν, καὶ μετ' αὐτῶν ἀείοντων*, ἅδλω τῶν ἐν τῷ ἀπὸστολῶν ἀρχαίων. In singulos Scripturae libros non dabitavit dicere quae sibi visa sunt. Quacun- que autem in Homiliis, & in Proaemio de moribus, & natura animalium, aliorumque dicta sunt, me- dius incedens saepe eleganter differuit: quaecumque vero de dogmatibus pronuntiavit, & de fide, aliisque majoris contemplationis, omnibus protulisse absurdiora, & qui praecesserunt ipsum, & qui secuti sunt, re- peritur: exceptis duntaxat Haeresion fecit. Vtrumque autem scriptiorum Graecarum ge- nus, Homiliae dico, & libros per otium accuratos, & quidquid denique Graece ab Origene scriptum extat, longe ijs anteponi jubeo, quae in Latinum sermonem derivatae sunt, & vel sublestant Interpretum fidem, vel hallucinationes, vel utrumque sustinuerunt. Inter scri- ptiones quae Latine à Veteribus conversae extant, prima erit earum auctoritas, quas Hiero- nymi dedit interpretatio: postremum tenebunt locum, quae à Rufino Latinitati donatae sunt. Nec plus fidei sane Veteri Commentariorum in Matthaeum Interpreti, quicunque tandem ille sit, quam Rufino adhibendum est. Illum si ad Graecum, quem damus, contex- tum exegeris, Deus bone, quod interpretationis monstrum comperies! Totas paginas, tota folia assuta, tota detracta deprehendes. Haec inter, observandum illud etiam discrimen est, majorem eorum esse librorum auctoritatem, quos senex Adamantius, ingenio per at- tem magis subactio elimavit, quam qui efferente se in juventutis aetate fecunditate pro- fuli sunt.

V. Nec aliquantis duntaxat Origenianarum scriptiorum partibus, vel notatiorum pro- perantia grassata est: nam qui tanto conatu in Origenis doctrinam sevebant, ejusne pe- percissent libris, & non eos omni studio abolevisent? Accesserunt crebra Synodorum & Episcoporum anathemata, quibus Adamantius, Adamantijque doctrina damnata est: tum promulgata apud recentiores Graecos decreta, quibus vetitum est ne quis ejus libros de- scribat. Unde maxima Latinorum, ac Graecorum praecipue exemplarium parti clades illa- ta est, & oppido pauca ex hoc interitu servata sunt. Quamquam enim ingens adhuc Ori- genianorum Operum volumen superest, quod illa pars est magni hujus lucubrationum numeri, quas ab eo elaboratas fuisse Veteres prodiderunt? Scribit Theophilus hunc in- numerabilem texisse librorum, & garnitatis suae, quasi damno se possessioni mundo reliquisset hereditatem. Euseb. de Vita & scriptis τῶν ἁγίων πατέρων ἐκείνων τὸν οὐρανὸν ἀμείψον φωνάζει. ait Euseb. Antiochenus. Quis nostrum, inquit Hieronymus, tanta potest legere, quam ille conscripsit? Idem alibi: Ambro- sium, quo charitas sumptus, notarios ministrante, tam innumerabiles libros vix Adamantius nosseret & Chalcenteris explicavit. Vincentius Lirinensis: sed credo pauca conscripsit: nemo mortalium plura, ut mihi sua omnia non solum non perlegi, sed ne inveniri quidem posse videantur. Ex immenso hoc ergo lucubrationum numero Syntactici nomen meruit. Futurum autem praesentis, ut immensa haec scribendi licentia nonnullorum sibi reprehensiones conscisceret, multis eam excusat Tomo 5. in Joh. cuius excusationis fragmenta habes Philocaliae cap. 5.

Attamen ingenti huic librorum copia, quam innumerabilem esse dicunt nonnulli, cer- tum alij numerum assignarunt. Epiphanius Har. 64. cap. 63. percubuisse narrat sex li- brorum millia ab eo fuisse conscripta. Atque id ex seipso refert, non ex Methodio, ut per- peram asseverant Migdeburgenses. Eundem assignant numerum Honorius Augustodu- nensis De script. Eccles. cap. 55. & Cedrenus in Severo, & ex Cedreno Suidas in Origene, & Glycas Part 3. Annal. Praeterea Rufinus in libello De adulteratione librorum Origenis, de Epiphano ita loquitur: Denique quidam ex ipsis, qui se velat evangelizandi necessitatem per omnes gentes, & per omnes linguas habere parat, de Origene male loquens, sex millia librorum eius se le- gisse quamplurima fratrum multitudine audiente confessus est. Ad ea Hieronymus, qui se omnia Origenis habere, legisse vero quamplurima jactabat libr. 2. Apol. cap. 4. haec reponit libri ejusdem sexto capite: De sex millibus autem librorum, quos ab eo esse lectos confingit, quis credat aut te verum dicere, aut illum potuisse mentiri? si enim Origenes sex millia scriptisset librorum, poterat fieri ut vis eruditus, & ab infirmitate sacris literis institutus pro curiositate & scientia legisset aliena: quod vero ille non scripsit, quomodo iste legere potuit? Numeri indices librorum ejus, qui in tertio volumine Eusebii, in quo scribit vitam Pamphili, continentur: & non dico sex millia, sed tertiam partem non re- peries. Habemus Epistolam supra dicti Pontificis, in qua huic calumniae tuae, dum adhuc esses in Oriente,

Theophil.
Pach. 1.
Euseb. de Vita
Euseb.
Hieronym.
Epist. 67. ad
Oecum. c. 1.
Epist. 8.
ad Method.
Vinc. L. 1.
cont. her.
cap. 55.

Mag. lib.
c. 5. cap.

A. *respondet, & apertissimum mendaciam libera veritatis fronte confutat: & in Epist. 62. ad Theophilum, cap. 2. Sex millia Origenis Tomos non poterat quisquam legere, quos illi non scripsit: faciliusque credo restem hujus sermonis, quam auctor. in esse mentum.* Negat Hieronymus dixisse Epiphanium sex librorum Origenis millia à se lecta; imo vero tot ab Origene unquam fuisse scripta negat; quamvis id tamen percrebuisse Epiphanius asserat.

Quid sibi volunt igitur Beda in libro De sex aetatibus mundi, Ado Viennensis, Hermannus Contractus, Marianus Scorus, & Conradus Urspergensis, cum Hieronymum quodam loco scripsisse aiunt, quinque millia librorum Origenis fuisse sibi perlecta? Martinus vero Polonus, & Guido Carmelita sex millia? Quid apud hunc Guidonem Isidorus, qui sic loquentem inducit Origenem:

B. *Concre, si credis, studui tot millia libros,
Quot legio missos ducit in arma viros.*

Sane videtur id sumtum ex proxime laudato Rufini loco, qui cum Epiphanius nomen non exhibeat, facile eum ad Hieronymum retulerunt Scriptores illi, quemadmodum ab Erasmo deinde & Genebrardo relatus est. Quod autem quinque librorum millia plerique notant, cum sex alij commemorent, ex corruptis, ut fere fit, numerandi notis ortum errorem puto. Vtri autem assentiendum potius, vel Hieronymo tot scriptos ab Origene libros perneganti, an Epiphanio id vulgi sermone ferri asserenti, equidem nescio. Fama quippe, futilis auctor: Hieronymi vero inane argumentum; nam quamvis in indicibus librorum Origenis, quos in tertio vitæ Pamphili libro Eusebius pertexuerat non sex mille, sed ne

C. *tertia quidem pars reperta sit, minime hinc efficitur non plures ab Origene lucubratos, quam quot recensuerat Eusebius. Pars aliqua iam interciderat; pars ipsius effugerat diligentiam: licet enim libr. 6. Histor. cap. 32. accuratum eorum catalogum texuisse se scribat, non omnes tamen ad ipsius notitiam pervenisse crediderim.*

Ne quis vero censcat sex illa librorum millia, si modo totidem ab Origene scripti sunt, ingentia quaedam volumina fuisse, cujusmodi puta Opus contra Celsum, vel Opus *ἀπὸ ἀρχῆς*, vel Tomi in Iohannē, vel Homiliae in Lucam. Epistola singulari, singuli Tomi, singulae Homiliae, suo quæque titulo & nomine in hunc censum venerunt; atque ita facile ingens ille numerus prodiit, qui nec superat fidem, nec valde mirabilis est. Fertur Didymus Alexandrinus Grammaticus ad tria millia librorum, & quingentos scripsisse. Narrat Georgius

D. *Alexandrinus pios quosdam viros post Chrysofomi mortem, Homiliae ejus octingentas supra quatuor mille, cum omnes non possent, in unum collegisse. Tantam vero librorum Chrysofomi ejusdem copiam fuisse tradit Suidas, ut numerum superarent: tum quasi rem non satis significasset, addit: ἅπασαν τὴν οὐρανὸν ἀπὸ τῆς ἀρχῆς ἕως τῆς καταστάσεως, διὰ τὴν ἰσχυρίαν τῆς πᾶσι γνώσεως αὐτοῦ. Ejus vero lucubrationum recensere numerum, non hominis, sed Dei potius est, qui omnia cognoscit.* Fertur Theodorus Mopsuestenus plusquam decem voluminum millia edidisse, Raymundus vero Lullius plusquam quatuor. Causa igitur non erat cur sex mille libros ab Origene fuisse scriptos tam præfacta asseveratione Hieronymus inficiaretur; cum eum præfertim fateatur mille & eo amplius tractatus in Ecclesia fuisse locutum, & innumerabiles præterea Tomos edidisse. Indicem porro librorum ipsius, post

E. *Eusebium, idem quoque concinnaverat Hieronymus in voluminibus Epistolarum, quas ad Paulam scripserat; & Origenem cum Varrone, viro πολυγράφῳ contulerat, ut ipse de se testatur in libro De scriptor. Eccles. cap. 85.*

VI. Cæterum cum circa Libros sacros labor Origenis, & industria potissimum versata sit, non eadem Editione in iis interpretandis usus est: in Homiliis siquidem quas ad populi captum accommodabat, Editionem sequebatur Commune, quam usu quotidiano populus conterebat; in Tomis vero Ebraicam veritatem, aliasque Editiones consulebat. Hieronymus in Proœmio Traditionum Ebraicarum: *De Adamantio autem silco; cujus nomen (si parva licet componere magnis) meo nomine invidiosius est: qui cum in Homiliis suis, quas ad vulgum loquitur, Commune Editionem sequatur; in Tomis, id est in disputatione majori, Ebraica veritate scriptus, & suorum circumdatus agminibus, interdum lingua peregrina quærit auxilia.* Quocirca Scripturæ testimonia ab eo sæpenumero aliter relata reperies, ac in Editionibus concepta sunt, quæ hodie circumferuntur: quod & ex memoriæ perfidia aliquando contigit. Par in Evangeliorum depromtis ab eo locis discrimen occurrit; nam præterquam quod variantes suas lectiones Novi quoque Testamenti Codices habebant, ut hodieque habent; utebatur ad hæc sæpenumero Adamantius Evangelio secundum Ebræos, ut tradit Hieronymus in libr. De script. Eccles. cap. 4. atque inde discrepantiam illam extitisse conjicio.